

Upravljanje zaštitom pisane baštine - Implementacija mjera za pripravnost i planiranje u slučaju katastrofa

Eskeričić, Anamarija

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:399132>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-14**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Preddiplomski studij Informatologije

Anamarija Eskeričić

**Upravljanje zaštitom pisane baštine - Implementacija mjera za
pripravnost i planiranje u slučaju katastrofa**

Završni rad

prof. dr. sc. Damir Hasenay

Osijek, 2018.

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Odsjek za informacijske znanosti

Preddiplomski studij Informatologije

Anamarija Eskeričić

**Upravljanje zaštitom pisane baštine - Implementacija mjera za
pripravnost i planiranje u slučaju katastrofa**

Završni rad

Područje društvenih znanosti, polje informacijske i komunikacijske znanosti,
grana knjižničarstvo

prof. dr. sc. Damir Hasenay

Osijek, 2018.

Sadržaj

1. Uvod	3
2. Upravljanje zaštitom	5
2.1. Upravljanje zaštitom u hrvatskim knjižnicama	6
2.2. Upravljanje rizicima	7
3. Plan mjera u slučaju katastrofa.....	9
3.1. Procjena ugroženosti.....	9
3.2. Preventivne mjere	11
3.3. Mjere pripravnosti	12
3.4. Spašavanje u slučaju katastrofe	13
3.5. Saniranje posljedica katastrofe	15
4. Plan mjera u slučaju katastrofa knjižnice Tehničke škole za strojarstvo i mehatroniku u Splitu	16
5. Zaključak.....	20
6. Literatura	21

Sažetak

Cilj ovoga rada je naglasiti važnost upravljanja zaštitom pisane baštine, plana mjera u slučaju katastrofa u informacijskim ustanovama te njegove implementacije. Knjižnice su dužne provoditi osnovne mjere zaštite građe od katastrofa kako bi je sačuvali u izvornom obliku i osigurali njezinu upotrebljivost. Za ostvarenje toga cilja ključno je upravljanje zaštitom koje se sastoji od pet vidova: strateško-teorijskog, ekonomsko-pravnog, obrazovnog, materijalno-operativnog te kulturološko-društvenog. Svaka knjižnica treba imati plan mjera u slučaju katastrofa kojim će se umanjiti rizik i osigurati brži oporavak ustanove, a sastoji se od pet ključnih dijelova: procjene ugroženosti, preventivnih mjera, mjera pripravnosti, spašavanja u slučaju katastrofe te saniranja posljedica katastrofe. Upravljanje rizicima također je vrlo važno za informacijske ustanove jer predstavlja okvir za donošenje boljih odluka, a procjena rizika od katastrofa je važna zbog omogućavanja učinkovitije reakcije na moguće katastrofe. Od mogućih katastrofa najčešći je požar koji uzrokuje oštećenja zgrade i njezinih zbirki, no može doći i do poplava, provala, namjernog uništavanja i slično. Ukoliko dođe do katastrofe, potrebno je organizirati službu za spašavanje, provesti početnu procjenu štete, osigurati mikroklimatske uvjete te naposljetku provesti saniranje posljedica kako bi se normaliziralo stanje. Kako bi se omogućilo pravovremeno provođenje navedenih koraka, potrebno je izraditi te implementirati plan mjera u slučaju katastrofa. Knjižnica *Tehničke škole za strojarstvo i mehatroniku* u Splitu ima takav plan mjera u slučaju katastrofa koji je za svrhe ovoga rada poslužio kao primjer dobre prakse na temelju kojega je moguće vidjeti koje su prednosti implementacije plana mjera u slučaju katastrofa u knjižnicama.

Ključne riječi: informacijske ustanove, upravljanje zaštitom, upravljanje rizicima, plan mjera u slučaju katastrofa

1. Uvod

Upravljanje zaštitom pisane baštine, kao i implementacija mjera za pripravnost i planiranje u slučaju katastrofa, važno je kako bi informacijska ustanova mogla učinkovito poslovati. Upravljanje zaštitom ključno je kako bi se postigao cilj očuvanja pisane baštine, a odnosi se na sustavnu organizaciju osoblja, novčanih sredstava i potrebnih aktivnosti kako bi se osigurala trajnost i dostupnost građe. Sastoji se od pet ključnih vidova (strateško-teorijski, ekonomsko-pravni, obrazovni, materijalno-operativni, kulturološko-društveni). Strateško-teorijski vid podrazumijeva strateško planiranje aktivnosti zaštite temeljeno na teorijskim spoznajama što je izravno povezano s ekonomskim i financijskim okvirima djelovanja. Važnost obrazovnog vida očituje se u tome što je ključno određivanje potrebnih znanja kako bi se netko uopće mogao baviti zaštitom. Za uspješno djelovanje materijalno-operativnog vida ključno je poznavanje stanja fonda. Preostali kulturološko-društveni vid podrazumijeva stvaranje novih usluga kako bi se pridonijelo društvenom i kulturnom razvoju. Važnost upravljanja zaštitom ispitana je istraživanjem iz 2010. godine, nakon što je Domovinski rat ostavio trajne posljedice, a važna sastavnica istraživanja je provjera kako je ratno iskustvo utjecalo na upravljanje zaštitom, zaštitu općenito te izradu planova mjera u slučaju katastrofa. Budući da dobar plan omogućava učinkovitije upravljanje neželjenim događajima, svaka informacijska ustanova treba izraditi plan mjera u slučaju katastrofa koji se sastoji od pet dijelova: procjene ugroženosti, preventivnih mjera, mjera pripravnosti, spašavanja u slučaju katastrofe i saniranja posljedica katastrofe. Svaki dio plana od iznimne je važnosti. Kod procjene ugroženosti potrebno je napraviti procjenu rizika izvan zgrade, unutar zgrade te od štetnog djelovanja ljudi. Sljedeći dio plana su preventivne mjere gdje je objašnjena zaštita od požara, jednog od najčešćih uzroka oštećenja u informacijskim ustanovama, ali i drugih izvora katastrofa (oluje, provale, namjerno uništavanje zgrade, poplave i slično). Spremnost za katastrofu, odnosno mjere pripravnosti, dio su plana u kojem je opisano kome i na koje načine trebaju biti dostupne kopije plana te kako provoditi obuku osoblja. Navodi se prioritarna građa za spašavanje u slučaju katastrofe, a prepoznavanje i dokumentiranje lokacije prioritarnih zbirki ključno je u procesu pripravnosti. Nakon mjera pripravnosti, slijedi spašavanje u slučaju katastrofe koje započinje intervencijama na mjestu katastrofe. Opisuje se provođenje postupaka u slučaju građe oštećene vodom, građe oštećene tijekom rata (požar), te građe pokopane pod ruševinama. Posljednji dio plana je saniranje posljedica katastrofe gdje se opisuje što je sve potrebno napraviti kako bi se, ukoliko je moguće, ustanova i oštećena građa obnovili nakon katastrofe, odnosno kako bi se normaliziralo stanje. Naposljetku, svaki dio

plana prikazan je konkretnim primjerom knjižnice *Tehničke škole za strojarstvo i mehatroniku* u Splitu koja ima *Plan* u skladu s *IFLA-inim kratkim priručnikom za pripravnost i planiranje mjera zaštite u slučaju katastrofe*. Analizom *Plana* prikazane su prednosti i nedostaci te što je moguće učiniti kako bi ga se poboljšalo.

2. Upravljanje zaštitom

Prema *Pravilniku o zaštiti knjižnične građe*, knjižnice su dužne poduzimati mjere zaštite knjižnične građe. Jedinstvene i rijetke knjige, rukopisi i druga knjižnična građa koja je od posebnog značaja mogu se koristiti samo pod posebnim uvjetima koje knjižnice uređuju svojim općim aktom.¹ Knjižnice su dužne štiti građu od uzročnika propadanja poput topline, vlage, atmosferskih i krutih zagađivača te bioloških uzroka poput plijesni, ali i sustavno provoditi osnovne mjere zaštite građe od poplave, požara, provale, elementarnih nepogoda i ratnih razaranja.²

Kako bi se postigao cilj očuvanja pisane baštine nužno je dobro planiranje te je stoga ključno upravljanje zaštitom. Pisana baština uobičajeno se odnosi na skup jedinica koje imaju baštinsku vrijednost, a pohranjene su na papiru. Svrha zaštite pisane baštine je sačuvati je u njezinom izvornom obliku i pobrinuti se za njezinu upotrebljivost odnosno osigurati njezinu čitljivost. Upravljanje zaštitom pisane baštine sustavna je i planirana organizacija osoblja, novčanih sredstava te nužnih aktivnosti kako bi se osigurala trajnost i dostupnost građe, a sastoji se od pet ključnih vidova: strateško-teorijskog, ekonomsko-pravnog, obrazovnog, materijalno-operativnog te kulturološko-društvenog vida. Strateško-teorijski vid odnosi se na izradu pisanih dokumenata, strategija, programa te politike zaštite na nacionalnoj razini i razini ustanove, temeljeno na značajnim teorijskim spoznajama. Ekonomsko-pravni vid odnosi se na upravljanje dostupnim novčanim sredstvima te propitivanje dodatnih sredstava za provođenje aktivnosti zaštite. Upravljanje financijama bitan je element u upravljanju zbirkama, a posebno u upravljanju zaštitom te je vrlo važno dio sredstava usmjeriti u preventivne aktivnosti zaštite kako bi se spriječile moguće katastrofe koje predstavljaju opasnost za zgradu i građu. Osim financijskog okvira, postoji i pravni okvir kojega čini skup zakonskih propisa koji se odnose na knjižnice, arhive, zaštitu i srodnu problematiku te djelovanje u skladu s njima. Nadalje, obrazovni vid u upravljanju zaštitom posebno je važan. Uključuje definiranje potrebnih znanja i vještina za zaštitu pisane baštine te poučavanje osoblja za provođenje redovitih i specifičnih aktivnosti zaštite. Uspješnost ostalih vidova u upravljanju zaštitom ovisi o primjerenom obrazovanju i postojanju svijesti o potrebi zaštite. Materijalno-operativni vid odnosi se na poznavanje svojstava materijala, ispitivanje stanja fonda, primjenu metoda i tehnika preventivne i korektivne zaštite, spremnost za slučaj

¹ Usp. Zakon o knjižnicama. // Narodne novine. 105(1997), 5(1998), 104(2000), 69(2009). URL: <https://www.zakon.hr/z/745/Zakon-o-knji%C5%BEnicama> (2018-07-17)

² Usp. Pravilnik o zaštiti knjižnične građe. // Narodne novine. 52(2005). URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2005_04_52_1001.html (2018-07-17)

katastrofa te skrb i rukovanje zbirnama kako bi pridonijeli njihovoj zaštiti. Naposljetku, kulturološko-društveni vid odnosi se na odabir građe za čuvanje, zaštitu i davanje na korištenje, stvaranje novih usluga te jačanje društvene svijesti o važnosti zaštite baštine.³ Kao što je navedeno, materijalno-operativni vid odnosi se i na spremnost za slučaj katastrofa što upućuje na to da bi svaka informacijska ustanova trebala izraditi plan mjera u slučaju katastrofa kako bi se moglo pravilno postupiti. Kroz primjer hrvatskih knjižnica za vrijeme Domovinskog rata prikazuju se problemi s kojima se knjižnice susreću ukoliko nisu spremne za moguće katastrofe.

2.1. Upravljanje zaštitom u hrvatskim knjižnicama

Kulturna baština usko je vezana uz povijest te je često meta uništenja u ratovima i sukobima. Brojne knjižnične i arhivske zbirke tijekom Domovinskog rata pretrpjele su ratna oštećenja uzrokovana razaranjima, bombardiranjem, pljačkama, požarima, poplavama, neodgovarajućom evakuacijom i slično. Hrvatski knjižničarski sustav bio je pogođen posljedicama rata kao što su nedovoljna financijska sredstva, obustava nabave, teški uvjeti rada, gubitak knjiga zbog nevraćenih posudbi, slaba komunikacija i koordinacija među knjižnicama i slično. Stručna literatura objavljena nakon rata prikazuje nekoliko ključnih problema u očuvanju zbirki tijekom rata: nepripremljenost i vjerovanje da se katastrofa neće dogoditi, smanjen broj osoblja, nedostatak skloništa za građu, nedostatak preventivnih planova i planova za upravljanje u slučaju katastrofe kao i neizvedivost planova zaštite u slučaju katastrofe.⁴

Tragom tih saznanja 2010. godine provedeno je istraživanje u kojemu je cilj bio saznati je li proživljeno iskustvo unaprijedilo poslovanje hrvatskih knjižnica, poput upravljanja zaštitom u slučaju katastrofa i upravljanja zaštitom općenito. Uzorkom su zastupljene sve vrste knjižnica, a posebno one koje su proživjele posljedice katastrofe. Pitanja su se odnosila na postojanje plana za upravljanje zaštitom u slučaju katastrofa u knjižnicama, na katastrofe koje su se dogodile knjižnicama u prošlosti, moguće uzroke katastrofa, događaje koje su knjižnice iskusile te kako su oni utjecali na pripravnost osoblja, financijska ulaganja u

³ Usp. Krtalić, Maja; Hasenay, Damir; Aparac-Jelušić, Tatjana. Upravljanje zaštitom pisane baštine u knjižnicama – teorijske pretpostavke. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 54, 1/2(2011), str. 3-31. URL: <https://hrcak.srce.hr/80113> (2018- 03-12)

⁴ Usp. Krtalić, Maja; Hasenay, Damir; Kiš, Kristina. Upravljanje zaštitom u slučaju katastrofa : utjecaj ratnih iskustava na upravljanje zaštitom u slučaju katastrofa u hrvatskim knjižnicama. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 55, 3/4(2012), str. 108-109. URL: <https://hrcak.srce.hr/106578> (2018- 03-12)

opremu i infrastrukturu te raspodjelu financijskih sredstava za sprečavanje katastrofa, prepreke provedbi učinkovitih mjera zaštite u slučaju katastrofe i slično. Rezultati istraživanja prikazali su kako značajan broj knjižnica prepoznaje probleme koji nastaju zbog nedostatka potrebne opreme ili neodgovarajućih zgrada, no ne prepoznaje koristi upravljanja zaštitom u slučaju katastrofa. U današnje vrijeme moguće su i brojne druge katastrofe koje mogu ugroziti pristup brojnoj digitalnoj građi, poput promjena u energetske sustavima i prekida dotoka električne energije te se iz toga razloga knjižnice susreću s izazovima zaštite i očuvanja knjižničnih zbirki i usluga.⁵

S obzirom na to potrebno je podizanje svijesti te poučavanje o važnosti upravljanja zaštitom u slučaju katastrofa za učinkovitu i održivu zaštitu zbirki i službi, a osim toga bitno je i upravljanje rizicima koje je, također, od velike važnosti za informacijske ustanove jer omogućava donošenje boljih odluka.

2.2. Upravljanje rizicima

Kada govorimo o pisanoj baštini rizikom se obično smatra nešto što ugrožava sigurnost zbirki odnosno ukoliko se pojavi opasnost, doći će i do određene štete. Međutim, rizik ne mora nužno imati negativan ishod. Rizik predstavlja određenu neizvjesnost i promjenu te se zbog toga smatra negativnim, no može dovesti i do pozitivnih rezultata do kojih bez određenog rizika vjerojatno ne bi došlo. Na primjer, strategija ulaganja višeg rizika može rezultirati višim prinosima, to jest što je veći ulog to je veći i dobitak. U kulturnoj baštini, visokorizični postupak može sačuvati objekt koji bi inače bio izgubljen, odnosno kada ne postoji sigurniji način za spašavanje, potrebno je riskirati jer je to jedina preostala mogućnost spašavanja pojedinog objekta. Također, isporuka izložbe u inozemstvu uključuje rizik od putovanja, ali može i podići ugled organizacije te stvoriti političku naklonost. Međutim, konzervatori imaju vrlo nisku toleranciju na rizik kada su u pitanju zbirke te su spremni preuzeti rizik samo kada postoji dovoljno dokaza da će ishod biti pozitivan.⁶

Upravljanje rizikom predstavlja okvir za donošenje boljih odluka, odnosno formalnu metodu za prikupljanje informacija o zbirkama i prepoznavanje trenutnih ili potencijalnih rizika, određujući prioritete rizika prema njihovoj pojavi i ozbiljnosti te korištenje tih

⁵ Isto, str. 110-117.

⁶ Usp. Cannon, Alice. Risk management. // Disaster management for libraries and archives / ed. by Graham Matthews and John Feather. Aldershot: Ashgate, 2003. Str. 44.

informacija kako bi odlučili koje aktivnosti najbolje pridonose dugovječnosti zbirke. To omogućuje ustanovi da upravlja rizicima, umjesto da samo reagira na sve nadolazeće situacije. Iako je upravljanje rizicima korisno za očuvanje zbirke, postoje i nedostaci. Upravljanje rizicima oslanja se na ljudsku prosudbu koja ne mora uvijek biti točna. Ponekad nije moguće točno predvidjeti posljedice rizika zbog nedostatka informacija. Nadalje, ponekad se smatra dovoljnim uspostavljanje sustava upravljanja rizicima koji informacijskim ustanovama može omogućiti prepoznavanje prilika i pravodobno reagiranje na promjene u okolini, no sustav nije nepogrješiv i potrebna je česta evaluacija i revizija kako bi ostao koristan. Vrijeme potrebno za uspostavljanje sustava upravljanja rizikom ovisi o nekoliko čimbenika. Važna je dostupnost resursa, a najviše vremena i novca ulagat će se u početnim fazama pokretanja, no nakon što je sustav pokrenut potrebno je i dalje ulagati određeno vrijeme kako bi sustav bio održavan na odgovarajući način. Nadalje, ovisi o tome koliko je hitna potreba za promjenama te koji je krajnji rezultat potreban. Detaljnije informacije zahtijevaju više uloženog vremena u proces. Međutim, da bi se pravilno uspostavio sustav upravljanja rizikom potrebno je nekoliko godina.⁷ Kako bi knjižnice umanjile rizik te pospješile upravljanje rizikom, potreban im je plan mjera u slučaju katastrofa čija je izrada propisana i *Pravilnikom o zaštiti knjižnične građe*. *Pravilnikom* je određeno da ravnatelj knjižnice ili voditelj knjižnice u sastavu donosi plan mjera u slučaju katastrofa te određuje osobu koja će biti odgovorna za njegovo provođenje.

⁷ Isto, str. 41-48.

3. Plan mjera u slučaju katastrofa

Prema Mansell dobar plan omogućava lakše upravljanje neželjenim događajima te pomaže pojedincima da brzo procijene situaciju i donesu učinkovitu odluku. Definira se kao pisani dokument koji određuje na koji način postupati, a nastaje kao rezultat procesa planiranja. Plan umanjuje rizik, omogućava brži oporavak i pomaže ustanovi da se brzo vrati u posao. Izradom plana mjera u slučaju katastrofa potiče se osoblje informacijske ustanove da unaprijed razmišlja o potencijalnim problemima i rješenjima. Plan se sastoji od nekoliko dijelova: procjene ugroženosti, preventivnih mjera, mjera pripravnosti, spašavanja u slučaju katastrofe i saniranja posljedica katastrofe. Takav dokument treba imati svaka informacijska ustanova te je važno da mu osoblje ima pristup kada je to potrebno. Spremnost za slučaj katastrofa, odnosno mjere pripravnosti najvažniji su dio plana. Dobar plan sadrži dovoljno detalja za bilo kojeg člana osoblja kako bi mogao pravilno reagirati u slučaju katastrofe. Što je plan kraći i jednostavniji, to je dostupniji i lakše razumljiv. Vrijeme potrebno za izradu plana je od dva do dvanaest mjeseci, ovisno o tome radi li se o punom radnom vremenu i hoće li se to poduzeti unutar informacijske ustanove ili od strane konzultanta. Konzultant prvenstveno mora razgovarati i surađivati s osobljem kako bi razumio na koji način organizacija djeluje. Izrada nekih dijelova plana vremenski je zahtjevnija, na primjer dobivanje informacija o prioritetima prikupljanja dugotrajan je proces. Također, potrebno je i vrijeme za uređivanje, pregled i dobivanje odobrenja za plan, a odobrenje često zahtijeva duže vremensko razdoblje.⁸ U dijelu plana koji govori o procjeni ugroženosti potrebno je obratiti pozornost na vanjske i unutarnje opasnosti koje mogu izazvati katastrofe.

3.1. Procjena ugroženosti

Svaka informacijska ustanova treba detaljno procijeniti događaje koji predstavljaju prijetnju njoj i zbirkama te utvrditi postojeće izvore i postupke za zaštitu i reakciju u slučaju katastrofa. Pod tim se podrazumijeva provjera dostupnosti protupožarnih sustava za dojavu i gašenje, navika čišćenja unutar i izvan zgrade, pristupa prostorijama, nadzora ulaska ljudi u zgradu te vanjskih i unutarnjih prostora.⁹

⁸ Usp. Mansell, Heather. The disaster control plan. // Disaster management for libraries and archives / ed. by Graham Matthews and John Feather. Aldershot: Ashgate, 2003. Str. 14-29.

⁹ Usp. McIlwaine, John. IFLA-in kratki priručnik za pripravnost i planiranje mjera zaštite u slučaju katastrofa: središnji program za zaštitu i konzervaciju / John McIlwaine; pod nadzorom Marie-Thérèse Varlamoff,

Katastrofa se odnosi na svaki događaj koji može ugroziti zdravlje ili život ljudi, kao i imovinu veće vrijednosti. U svakoj je ustanovi potrebna procjena rizika od katastrofa kako bi se učinkovitije reagiralo na događaje koji predstavljaju prijetnju samoj ustanovi i njezinim zbirkama. Postoje razni rizici izvan zgrade, rizici unutar zgrade te rizici od štetnog djelovanja ljudi. Kod procjene rizika izvan zgrade potrebno je utvrditi topografski smještaj zgrade te učestalost oluja, potresa i drugih štetnih vremenskih nepogoda. Potrebno je procijeniti vjerojatnost oštećenja izazvanih olujama, poplavama, potresima, erupcijama tako što će se provjeriti blizina zgrade i drugih objekata, blizina mora, rijeka i slično. Također, treba razmotriti mogućnost štetnih ljudskih aktivnosti ukoliko se u blizini nalaze autoceste, željeznice, gospodarski i industrijski pogoni koji mogu izazvati zagađenja, požare i slično. S druge strane, kod procjene rizika unutar zgrade treba obratiti pozornost na kvalitetu materijala od kojeg je zgrada izgrađena. Požar mogu izazvati prirodne pojave i ljudsko djelovanje, no najčešće ga uzrokuju kvarovi na instalacijama, strojevi i opreme (na primjer računala), laboratorij unutar zgrade te razne zapaljive tvari kao što su kemikalije, plinske boce i slično. Poplave mogu nastati zbog klima uređaja, vodovodnih cijevi, ali i zbog ljudske nepažnje kao što je ostavljanje otvorene slavine za vodu. Naposljetku, treba provjeriti sigurnost unutar ustanove zbog namjernog štetnog ljudskog djelovanja kao što je vandalizam, terorizam i slično te kao što je navedeno, provjeriti postojeće preventivne mjere.¹⁰

Zbirke koje se čuvaju u knjižnicama i ostalim informacijskim ustanovama osjetljive su i potrebna im je zaštita kako ne bi bile oštećene ili uništene u nesretnim slučajevima, ratnim razaranja i namjernim uništavanjima. Zaštita same zgrade jednako je važna kao i zaštita zbirki unutar zgrade, a nedostatak brige može dovesti do katastrofa s velikim negativnim posljedicama.¹¹ Iz tog razloga vrlo su važne preventivne mjere kojima se mogu spriječiti katastrofe i njihove razarajuće posljedice.

predsjednice IFLA-PAC-a; [s engleskog prevela Maja Krtalić; stručna redakcija prijevoda Damir Hasenay]. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2012. Str. 14.

¹⁰ Isto, str. 12-14.

¹¹ Usp. Holcer, Dunja. Protupožarna zaštita u hrvatskim narodnim knjižnicama: istraživanje stanja u hrvatskim županijskim matičnim knjižnicama i knjižnicama Sisačko-moslavačke županije. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 52, 1/4(2009), str. 224. URL: <https://hrcak.srce.hr/83023> (2018- 03-13)

3.2. Preventivne mjere

Nakon procjene ugroženosti, planom mjera u slučaju katastrofa predlaže se sljedeći korak odnosno poduzimanje preventivnih mjera kojima je moguće spriječiti katastrofe predviđene procjenom ugroženosti. Preventivne mjere koje često imaju prednost odnose se na sprječavanje požara te ljudskog štetnog djelovanja poput već navedenih provala i vandalizma.

Požar je čest uzrok oštećenja građe pohranjene u informacijskim ustanovama. Zaštita od požara obuhvaća niz mjera i radnji za sprječavanje nastajanja i širenja požara, gašenje te otkrivanje uzroka požara. Kako bi djelatnici prepoznali opasnost od požara i znali pravodobno reagirati potrebno je njihovo osposobljavanje u području zaštite od požara. Prema *Zakonu o zaštiti od požara* vlasnici i korisnici građevina i prostora dužni su voditi brigu o ispravnosti instalacija i uređaja koji mogu izazvati požar te ispravnosti uređaja za dojavu, gašenje i sprječavanje širenja požara i drugih zaštitnih uređaja. Provjera ispravnosti uređaja i instalacija mora se provoditi najmanje jednom godišnje. Informacijske ustanove trebaju posjedovati vatrodojavne sustave, sustave za ručno gašenje požara (aparati za ručno gašenje požara, hidranti i slično), automatske sustave za gašenje požara (prskalice s vodom, suhe prskalice i slično). Financijski gledajući, ustanovama je unosnije provoditi mjere zaštite od požara nego se izlagati riziku koji može dovesti do potrebe za ponovnom izgradnjom zgrade uništenoj u požaru te do potrebe za nabavom nove građe.¹²

Osim požara, postoje i drugi izvori katastrofa od kojih se informacijska ustanova treba zaštititi. Kako ne bi došlo do oštećenja zgrade tijekom oluje, potrebno je skratiti visoko drveće koje se nalazi u blizini zgrade. Nadalje, poželjno je ugraditi vanjsku rasvjetu i alarme u slučaju pokušaja provala ili namjernog uništavanja zgrade. Osoblje zaduženo za čišćenje i sigurnost treba redovito provjeravati zgradu kako bi uočilo znakove opasnosti. Potrebno je nadzirati izdavanje i vraćanje ključeva te osigurati sustav nadzora osoba koje dolaze i odlaze iz zgrade. Spremišta se ne trebaju nalaziti na najgornjem katu zgrade te je nužno osigurati zaštitu od vode iznad polica. Nadalje, bilo bi dobro koristiti kutije za dokumente i na njih postaviti vodootporne naljepnice. Poželjno je ugovoriti osiguranje za popravak zgrade, troškove radnika i opreme potrebne u slučaju katastrofe, zamjenu polica, namještaja i slično. Važno je održavanje instalacijskih sustava u kojima se nalazi voda. Slavine bi se trebale isključivati automatski kako ne bi izazvale poplavu u slučaju da ih se zaboravi zatvoriti. Naposljetku, u prostorijama ispod razine tla izuzetno je važno uvesti redovitu provjeru

¹² Isto, str. 225-228.

relativne vlage.¹³ Sve navedene preventivne mjere izuzetno su važne kako bi se spriječile moguće katastrofe, no ukoliko bez obzira na to dođe do katastrofe potreban je idući dio plana koji se odnosi na mjere pripravnosti, odnosno spremnost na katastrofu.

3.3. Mjere pripravnosti

Uloga osoba zaduženih za postupanje u slučaju katastrofe je proglašavanje stanja i implementacija plana, briga o određenim sustavima, odnosi s medijima i javnošću, podnošenje zahtjeva za osiguranjem, nabava opreme za obnovu, traženje stručnih mišljenja i slično. Ključni članovi tima za postupanje u konkretnom slučaju katastrofe ne bi trebali u isto vrijeme biti odsutni iz informacijske ustanove. Potrebno je izraditi preslike plana koje će biti dostupne i izvan ustanove u hitnim slučajevima. Preslike trebaju biti dostupne i u zaštitnim plastičnim omotima za sigurno rukovanje tijekom hitnog slučaja. Plan treba biti dostupan osoblju, upravi koja je odgovorna za ustanovu, osiguravajućem društvu, ostalim informacijskim ustanovama zbog mogućnosti suradnje i slično. Manja revizija plana trebala bi se provoditi svaka tri mjeseca, a veća jednom godišnje. Nadalje, u spremnost za slučaj katastrofa podrazumijeva se i pouka osoblja koju treba redovno provoditi, odnosno održavati redovite rasprave te provoditi vježbe izvođenjem lažnih katastrofa. Od velike je važnosti u pouku uključiti osobe zadužene za čišćenje i sigurnost. Potrebno je redovno ažurirati dokumentaciju koja podržava implementaciju plana. Planovi zgrade trebaju jasno prikazivati mogućnosti pristupa zgradi, sustavima unutar zgrade, položaje uređaja za gašenje požara, prioritetne građe za spašavanje i slično. Također, izuzetno je važan popis kontakata ključnih osoba za postupanje u slučaju katastrofe, vanjskih službi te stručnjaka. Ključne osobe hitne službe trebaju biti upoznate s prostorima i zbirnama, a osiguravatelje je bitno obavijestiti o svim promjenama unutar zgrade. Potrebno je osigurati prijevoz vlažne građe do komercijalnih ili industrijskih postrojenja za zamrzavanje koja su od velike koristi za zamrzavanje i pohranu vlažne građe. Također, važni su stručni savjeti te osigurana oprema za hitne slučajeve koju treba redovito provjeravati kako bi se utvrdila ispravnost opreme. Naposljetku, ukoliko dođe do katastrofe, izvanredna financijska sredstva trebaju biti osigurana za sušenje i restauraciju, savjete od strane konzervatora, troškove hrane i slično.¹⁴

Prioritet zbirki jedna je od najtežih tema za postizanje dogovora, a ujedno i ključna sastavnica koju treba dovršiti prilikom izrade plana. Prepoznavanje i dokumentiranje lokacije prioritetnih zbirki temelj su procesa pripravnosti. Kada su prioritetne zbirke pohranjene na

¹³ Usp. McIlwaine, John. Nav. dj., str. 15-18.

¹⁴ Isto, str. 20-25.

više mjesta, što je dobra strategija za upravljanje rizicima, potrebna je pomoć ili popis koji će pomoći u brzom pronalaženju tih zbirki. U slučaju katastrofe, osoblje mora donijeti prosudbu o tome što najprije zaštititi.¹⁵ Prije svega treba zaštititi ključne dokumente ustanove, odnosno dokumente bez kojih ustanova ne može djelovati kao na primjer inventarna knjiga. Zatim građu koja ima unutarnju ili novčanu vrijednost, nezamjenjivu građu, građu koja se često koristi te onu koja nije dostupna i u drugim ustanovama. Na samom kraju, važno je izraditi preslike ključne građe te ih pohraniti u fizičkom ili digitalnom obliku izvan zgrade.¹⁶ Spremnost za katastrofu uvelike će umanjiti posljedice katastrofe, no potrebno je znati i postupke za spašavanje u slučaju katastrofe kako bi se spasili ljudski životi i oštećena građa.

3.4. Spašavanje u slučaju katastrofe

Spašavanje građe započinje intervencijama koje se odvijaju na mjestu katastrofe. Ukoliko dođe do katastrofe potrebno je organizirati službu za spašavanje, provesti početnu procjenu štete, razmotriti potrebu za posebnom opremom te osigurati mikroklimatske uvjete kako ne bi došlo do daljnjeg propadanja građe. Fotografiranje oštećene građe potrebno je zbog podnošenja zahtjeva za naknadu štete. Važno je osigurati prostor za popisivanje, pakiranje i spašavanje oštećene građe te prijevoz građe na drugu lokaciju.¹⁷

Osobe zadužene za komuniciranje s medijima trebaju redovito davati izjave medijima kako bi potakle podršku zajednice i mogućih donatora za troškove obnove te kako bi korisnici ustanove bili obaviješteni o oštećenjima i ponovnom uspostavljanju usluga. Radnoj snazi potrebno je osigurati pauze za odmor te prikladan prostor za boravak. Kako bi svi bili upoznati s napredovanjem posla, važno je organizirati kratke informativne sastanke.¹⁸

Ukoliko je građa oštećena vodom, sušenje vlažne građe može se provesti sušenjem na zraku, no samo ako nije potpuno natopljena. Taj način sušenja je jednostavan, ne zahtijeva skupu opremu te se može obaviti unutar informacijske ustanove, no problem je što postupak sušenja na zraku predugo traje i većinom ostavlja mehaničke deformacije na građi. Osim sušenja na zraku, sušenje se može postići i kemijskim sredstvima, zamrzavanjem, grijanjem u vakuumu, zamrzavanjem u vakuumu, no građu je prije odluke o metodi sušenja potrebno zamrznuti kako ne bi došlo do deformacije i razvoja plijesni. Sušenje zamrzavanjem u vakuumu, odnosno liofilizacija je dugotrajan i skup postupak, ali je najbolji izbor za

¹⁵ Usp. Mansell, Heather. Nav. dj., str. 26.

¹⁶ Usp. McIlwaine, John. Nav. dj., str. 22.

¹⁷ Usp. Polimac, Sonja. Nav. dj., str. 20.

¹⁸ Usp. McIlwaine, John. Nav. dj., str. 28.

uklanjanje vlage iz vrlo osjetljivih materijala koji su izrazito osjetljivi na vodu. Postoji nekoliko postupaka koje je potrebno izbjegavati prilikom rukovanja vlažnom građom te nekoliko postupaka koje je poželjno provesti. Vlažne knjige ne treba otvarati, a plijesan se skida sa suhих knjiga kako se ne bi još više proširila po papiru. Također, vlažne knjige ne treba uspravljati te odvajati pojedinačne listove unutar knjige kako se ne bi oštetili. S druge strane, poželjno je spužvom ukloniti prljavštinu s papira prije samog postupka sušenja, a osušeni materijal je potrebno dezinficirati i provjeravati kroz nekoliko dana.¹⁹

U slučaju rata i ratnih razaranja postoji opasnost od oštećenja ili uništenja građe ukoliko je zgrada u ratnoj zoni. U takvim situacijama postoji velika mogućnost pojave požara različitih razmjera. Ukoliko dođe do požara, vatra u spremištima ne bi se trebala gasiti vodom. Stoga ustanove moraju stupiti u kontakt s vatrogasnim stanicama ili jedinicama civilne zaštite koje će izvršiti gašenje požara nastalog kao posljedica rata. Požar je katastrofa koja može pogoditi bilo koju informacijsku ustanovu bilo kada te je potrebno razraditi različite mogućnosti gašenja, a vatrogasci moraju biti upozoreni na posljedice koje se pojavljuju ukoliko se požar gasi vodom. Najbolji način za gašenje požara u informacijskim ustanovama je uporaba halona ili ugljičnog dioksida. U slučaju da se požar previše proširi i neophodna je voda, vatrogasci bi trebali koristiti manju količinu vode koja se raspršuje u kapi kako ne bi dodatno oštetili građu. Sve navedeno može biti primijenjeno u bilo kojim situacijama u kojima dođe do požara.²⁰

Ukoliko je građa pokopana pod ruševinama, do čega može doći i nakon jačeg potresa, potrebno je očistiti ruševine kako bi se omogućio pristup građi. Izvlačenje građe provodi se prema unaprijed određenom planu ukoliko je to moguće ili se izrađuje plan prema trenutnim okolnostima. Kutije, paketi i knjige čiste se od većih komada zgrade mekim četkama. Evakuiranje grubo očišćene građe preporučuje se u škrinjama koje ne bi trebale biti prevelike ili preopterećene jer na taj način usporavaju evakuaciju. Nakon toga, građa se premješta u dijelove zgrade koji nisu oštećeni ili se prevozi na sigurnije mjesto koje je unaprijed osigurano za slučaj katastrofe. Svi moraju znati da evakuacija građe na neprikladna i vlažna mjesta može učiniti štetu jednaku onoj koja je nastala u ratnim razaranja. Potrebno je razmotriti prioritarnu građu za spašavanje. Timovi koji obavljaju taj posao moraju dobiti precizne upute u vezi s redoslijedom spašavanja i evakuiranja građe. Redoslijed mora biti

¹⁹ Usp. Polimac, Sonja. Nav. dj., str. 21.

²⁰ Usp. Mušnjak, Tatjana. The protection of archival material in war conditions. // Arhivski vjesnik 37(1994), str. 80. URL: <https://hrcak.srce.hr/65650> (2018- 03-13)

određen za svako spremište kako bi posao mogao bilo tko obaviti. Postojanje tog plana omogućit će ispravne postupke i ljudi koji manje znaju o spremištima.²¹ Nakon što je učinjeno sve moguće kako bi se građa spasila, slijedi saniranje posljedica katastrofe, što je ujedno i posljednji dio plana.

3.5. Saniranje posljedica katastrofe

Saniranje posljedica katastrofe odnosi se na obnovu nakon katastrofe, odnosno normalizaciju stanja. Potrebno je što prije uspostaviti dio usluga za korisnike ponajprije zbog korisnika, ali i javne percepcije ustanove te psiholoških čimbenika vezanih za osoblje. Vrlo su bitni stručni savjeti arhitekata kada je u pitanju obnova oštećenih prostora. Ukoliko zgradu nije moguće obnoviti, potrebno je potražiti zamjenski prostor te razmotriti izgradnju druge zgrade. Nakon što se građa oštećena vodom osuši, bitno je potražiti stručni savjet konzervatora za pojedine probleme. Ukoliko je moguće, poželjno je razmotriti zamjenu građe koja zahtijeva poseban i stručni tretman. Nakon procjene stvarnih troškova treba započeti pregovaranje s osiguravajućim kućama. Naposljetku, važno je održati sastanak kako bi se procijenio uspjeh sustava prevencije i plana mjera u slučaju katastrofa, a zatim preraditi plan uključujući proživljena iskustva. Fotografije, videosnimke, izvještaji voditelja timova te rasprave s osobljem mogu pomoći kod osmišljavanja učinkovitijeg odgovora na buduće događaje.²² Svi dijelovi plana mogu se prikazati i analizirati kroz konkretan primjer određene informacijske ustanove, u ovom slučaju knjižnice.

²¹ Isto, str. 84-85.

²² Usp. McIlwaine, John. Nav. dj., str. 31-32.

4. Plan mjera u slučaju katastrofa knjižnice Tehničke škole za strojarstvo i mehatroniku u Splitu

Knjižnica *Tehničke škole za strojarstvo i mehatroniku* u Splitu ima plan mjera u slučaju katastrofa koji se sastoji od pet dijelova: procjene ugroženosti (otkrivanje opasnosti), preventivnih mjere (uklanjanje ili smanjivanje opasnosti), mjera pripravnosti, spašavanja građe tijekom i neposredno nakon katastrofe te saniranja posljedica (saniranje oštećenja i restauriranja građe).²³

Iznenadni događaji koji mogu ugroziti život ili zdravlje osoba koje se nalaze u zgradi mogu nastati od unutarnjih i vanjskih izvora opasnosti, a neke od njih uzrokuje čovjek ili su posljedica prirodnih procesa. Procjenu sigurnosti unutar zgrade koja se odnosi na sigurnost stubišta, krovišta, instalacijsku mrežu i slično donosi nadležno tijelo. Školska knjižnica je površine 58 m² s dvije manje prostorije od kojih je jedna toalet koji sadrži vodovodne i kanalizacijske cijevi. Knjižnica ne posjeduje kemikalije, ima centralno grijanje, tri lokacije električnih utičnica, nekoliko računala i samo jedan ulaz u samu knjižnicu. Kada su u pitanju vanjske opasnosti također se procjenjuje sigurnost za školsku knjižnicu i njezine zbirke. Knjižnica je smještena u prizemlju same zgrade, na zapadu. Ispred zgrade nema zagađujućih izvora koji bi mogli dovesti do opasnosti kao što su kontejneri, kanalizacijski i slični otvori. Zapadna stijenka knjižnice je staklena, postoji mogućnost otvaranja donjih prozora, no gornji prozori se ne mogu otvoriti.²⁴ U ovom dijelu *Plana* obuhvaćena je većina preporuka navedenih u potpoglavlju o procjeni ugroženosti. Kao unutarnja opasnost smatraju se i kemikalije, a u *Planu* je navedeno kako ih knjižnica ne posjeduje. Nadalje, navedeno je da knjižnica ima toalet koji sadrži vodovodne i kanalizacijske cijevi, što znači da postoji rizik od poplave, ali i od požara zbog električnih utičnica i računala. Nije navedena udaljenost zgrade od drugih objekata, rijeka i slično što je bitno kod procjene rizika izvan zgrade.

Nakon procjene ugroženosti, u planu slijede mjere preventivne zaštite od unutarnjih i vanjskih opasnosti. U knjižnici postoji plan evakuacije te popis prioritetne građe pri spašavanju. U slučaju požara, aparat za gašenje požara nalazi se pred ulazom u knjižnicu. Police za građu su stabilne, a prostor knjižnice nije zakrčen. Provodi se računalna obrada knjižnične građe i prebacivanje na internet u bazu podataka Metel, a računalo knjižničarke

²³ Usp. Plan mjera za slučaj opasnosti u knjižnici Tehničke škole za strojarstvo i mehatroniku, Split: sastavni dio plana evakuacije i spašavanja za Tehničku školu za strojarstvo i mehatroniku, Split, 11. travnja 2017, str. 2.

URL: http://ss-tehnicka-st.skole.hr/upload/ss-tehnicka_st/multistatic/179/Plan_mjera_za_slucuj_opasnosti_skolske_knjizniceTSSM.pdf (2018-07-20)

²⁴ Isto, str. 2-3.

zaštićeno je antivirusnim programom i šifrom. Stare knjige, kao i audiovizualna zbirka, čuvaju se u ormaru bez staklenih stijenki te je zabranjeno njihovo fotokopiranje i posuđivanje. U knjižnici je zabranjeno unošenje hrane i pića, listanje građe prljavim rukama, pisanje po knjigama i slično. Za zaštitu od vanjskih opasnosti na prozorima nalaze se trakaste zavjese koje štite građu od jake sunčeve svjetlosti i zaklanjaju pogled u unutrašnjost knjižnice kako bi se smanjili motivi za provalu. Knjižnica posjeduje i alarmni sustav koji je opremljen sensorima, a oni u slučaju aktiviranja pokreću uključivanje alarma. Zbirke se nalaze 20 cm od poda što ih osigurava u slučaju manje poplave. Prozori u knjižnici povremeno se otvaraju radi prozračivanja prostorije.²⁵ U ovom dijelu *Plana* nedostaje informacija o tome koliko često treba provjeravati ispravnost uređaja i instalacija, kao što je navedeno u potpoglavlju o preventivnim mjerama. Iako se spominje da knjižnica posjeduje alarmni sustav, treba navesti i potrebu za vanjskom rasvjetom. Također, nije navedena potreba za osiguranjem, redovitom provjerom zgrade te nadziranjem i vraćanjem ključeva. Dakle, nisu obuhvaćene sve moguće preventivne mjere, ali su u skladu s *IFLA-inim kratkim priručnikom za pripravnost i planiranje mjera zaštite u slučaju katastrofe*.

Važan dio plana su i mjere pripravnosti. U slučaju katastrofe određeni su evakuacijski putevi, sustavi za uzbunu, odgovorne osobe te je provedena edukacija nastavnika. Odgovorne osobe za spašavanje zbirki u knjižnici su ravnatelj škole te školska knjižničarka, dok su domar i spremačice odgovorni za zaštitu i evakuaciju. U slučaju njihove odsutnosti u trenutku nesreće, odgovornost preuzima dežurni nastavnik ili voditelj smjene. U slučaju požara, poplave, potresa i ostalih nesreća, najprije se spašavaju ljudski životi, a zatim imovina prema oznakama i popisu prioritetnih zbirki u knjižnici. Ukoliko je nesreća zahvatila samo knjižnicu, građa će biti privremeno izmještena u za to predviđenu učionicu, no ukoliko je zahvatila cijelu školu, građa se privremeno pohranjuje u školsku dvoranu. Ako je riječ o većoj opasnosti, potrebno je pozvati hitnu službu te smireno objasniti što se dogodilo i kakva je pomoć potrebna.²⁶ U potpoglavlju o mjerama pripravnosti navedena je potreba za izradom preslika i revizijom plana mjera u slučaju katastrofe te osiguranjem prijevoza i pohrane vlažne građe, što je izostavljeno u ovom dijelu *Plana*. Međutim, navedena je pouka osoblja i njihove uloge u slučaju opasnosti te važnost spašavanja ljudskih života i prioritetnih zbirki, što je u skladu s potpoglavljem o mjerama pripravnosti.

²⁵ Isto, str. 3.

²⁶ Isto, str. 3-4.

Kod spašavanja u slučaju katastrofe na prvome mjestu je sigurnost ljudi, a nakon toga spašavanje građe prema listi prioriteta. Utvrđuje se najvrjednija knjižnična građa prema kriterijima učestalosti korištenja, dostupnosti u drugim ustanovama, novčanoj vrijednosti te nezamjenjivosti pojedinih zbirki i naslova. Kod izravne opasnosti najprije se spašavaju inventarne knjige i *USB flash* memorija s podacima o katalogu i korisnicima. Stare i rijetke knjige, referentna zbirka, stručna literatura za programe u kojima se obrazuju učenici te aktualni lektirni naslovi također su prioritetna građa za spašavanje. Po ponovnom dolasku na mjesto nesreće izrađuje se preliminarna procjena opsega štete i neophodne opreme. Građu koja se uklanja iz školske zgrade potrebno je popisati i označiti radi kasnijeg lakšeg pronalaska i njezine zaštite. Potrebno je brzo reagirati, odnosno u što kraćem vremenu organizirati prijevoz namočene građe ili dokumentacije na mjesto gdje se provodi zamrzavanje.²⁷ U ovom dijelu *Plana* navodi se prioritetna građa i pojedini obavezni postupci koji se spominju u potpoglavlju o spašavanju u slučaju katastrofe, no nedostaje pojašnjenje što učiniti ukoliko je građa pokopana pod ruševinama te koji je najbolji način za gašenje požara. S obzirom da su navedeni postupci izuzetno važni kod spašavanja građe, trebali bi biti dio *Plana*.

Posljednji dio plana je saniranje posljedica katastrofe. Nakon iznenadne katastrofe procjenjuje se šteta školske zgrade i građe, a prema utvrđenom stanju određuje se sanacija. Određuju se prioriteti za konzervaciju i restauraciju gdje je nužno savjetovanje sa stručnjacima konzervatorima. Slijepljene jedinice građe ili pojedinačne listove ne treba odvajati, a vlažna građa suši se na zraku. Odvaja se građa za otpis od one koja nije oštećena, provjerava se stanje polica te prostor, a police se čiste i dezinficiraju. Nakon toga, provjeravaju se električne instalacije te se provodi isušivanje prostora, a zbirke se ne vraćaju dok se uvjeti ne stabiliziraju. Naposljetku, plan spašavanja prilagođava se novostečenim iskustvima.²⁸ U posljednjem dijelu *Plana* navedena je potreba za savjetovanjem sa stručnjacima konzervatorima, što se spominje i u potpoglavlju o saniranju posljedica katastrofe, no nije navedeno da je poželjno razmotriti zamjenu građe koja zahtjeva poseban tretman ukoliko je moguće. Također, ne spominju se pregovori s osiguravajućim kućama nakon procjene troškova te potreba za održavanjem sastanka gdje se procjenjuje uspjeh sustava prevencije, a zatim izmjenjuje *Plan*. Iako su navedeni pravilni postupci postupanja s oštećenom građom, nisu dovoljno detaljni.

²⁷ Isto, str. 4-5.

²⁸ Isto, str. 6.

Prednost postojanja plana mjera u slučaju katastrofa knjižnice *Tehničke škole za strojarstvo i mehatroniku u Splitu* je mogućnost izbjegavanja katastrofa koje predstavljaju opasnost za zgradu i građu, umanjivanje posljedica katastrofe ukoliko se dogodi te pravilno spašavanje građe. *Plan* je implementiran u skladu s *IFLA-inim kratkim priručnikom za pripravnost i planiranje mjera zaštite u slučaju katastrofe*. U potpisu je naveden predsjednik školskog odbora i ravnatelj. Naveden je i popis djelatnika koji su odgovorni za implementaciju plana i provođenje mjera koje su njime propisane. *Plan* je dio dokumentacije ne samo knjižnice, već i škole u sklopu koje knjižnica djeluje. Iako je izrađen na pravilan način, neki dijelovi nisu dovoljno detaljno pojašnjeni (na primjer postupak spašavanja građe) što može usporiti cijeli postupak. S obzirom da nedostaju neki dijelovi koji bi olakšali spašavanje, postoji mogućnost da osoblje ne zna što učiniti u slučaju određene katastrofe te je stoga *Plan* potrebno nadopuniti.

5. Zaključak

Upravljanje zaštitom ključno je za učinkovito poslovanje svake informacijske ustanove te zaštitu građe. Odnosi se na izradu pisanih dokumenata i strategija, upravljanje financijama, poučavanje osoblja, spremnost na slučaj katastrofa, odabir građe za čuvanje i slično. Negativno iskustvo koje su proživjele hrvatske knjižnice tijekom Domovinskog rata nije znatno promijenilo upravljanje zaštitom u hrvatskim knjižnicama s obzirom da knjižnice prepoznaju nastale probleme, no ne prepoznaju koristi učinkovitog upravljanja zaštitom. Nadalje, upravljanje rizicima još je jedan vrlo važan čimbenik za zaštitu pisane baštine s obzirom da utječe na donošenje boljih odluka. U današnje vrijeme katastrofe se događaju češće nego prije, a dobra organizacija može značajno doprinijeti sigurnosti zgrade i ljudi te zaštitu građe. Iz tog razloga svaka informacijska ustanova treba imati plan mjera u slučaju katastrofa kojim će uvećati učinkovitost reakcije u slučaju katastrofa. Plan treba biti kratak i jednostavan, ali s dovoljno detalja za pravilno postupanje u slučaju katastrofe. Treba sadržavati procjenu ugroženosti, preventivne mjere, mjere pripravnosti, spašavanje u slučaju katastrofe te saniranje posljedica odnosno normalizaciju stanja nakon katastrofe. Plan mjera u slučaju katastrofa knjižnice *Tehničke škole za strojarstvo i mehatroniku u Splitu* prilagođen je školi te je osmišljen prema *IFLA-inom kratkom priručniku za pripravnost i planiranje mjera zaštite u slučaju katastrofa*, no neki bi se dijelovi trebali dodatno pojasniti i detaljnije razraditi, posebno postupci spašavanja građe s obzirom da su prednosti dobro osmišljenog i implementiranog plana veća sigurnost ljudi, zgrade i građe. S obzirom da je *Plan* dio dokumentacije knjižnice, ali i škole u sklopu koje knjižnica djeluje, vrlo je važna njegova implementacija kako bi se umanjila mogućnost katastrofa, njezinih posljedica te na pravilan način spasila oštećena građa. Nakon analize *Plana mjera u slučaju katastrofa knjižnice Tehničke škole za strojarstvo i mehatroniku u Splitu* moguće je zaključiti kako bi svaka pojedina informacijska ustanova imala koristi od provođenja detaljnog ispitivanja vlastitih posebnosti, koje se odnose na zgradu, ali i na građu koju pohranjuje, te nakon toga razviti odgovarajući plan mjera u slučaju katastrofa.

6. Literatura

Cannon, Alice. Risk management. // Disaster management for libraries and archives / ed. by Graham Matthews and John Feather. Aldershot: Ashgate, 2003. Str. 44.

Holcer, Dunja. Protupožarna zaštita u hrvatskim narodnim knjižnicama: istraživanje stanja u hrvatskim županijskim matičnim knjižnicama i knjižnicama Sisačko-moslavačke županije. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 52, 1/4(2009), str. 224. URL: <https://hrcak.srce.hr/83023> (2018- 03-13)

Krtalić, Maja; Hasenay, Damir; Aparac-Jelušić, Tatjana. Upravljanje zaštitom pisane baštine u knjižnicama – teorijske pretpostavke. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 54, 1/2(2011), str. 3-31. URL:<https://hrcak.srce.hr/80113> (2018- 03-12)

Krtalić, Maja; Hasenay, Damir; Kiš, Kristina. Upravljanje zaštitom u slučaju katastrofa : utjecaj ratnih iskustava na upravljanje zaštitom u slučaju katastrofa u hrvatskim knjižnicama. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 55, 3/4(2012), str. 108-117. URL: <https://hrcak.srce.hr/106578> (2018- 03-12)

Mansell, Heather. The disaster control plan. // Disaster management for libraries and archives / ed. by Graham Matthews and John Feather. Aldershot: Ashgate, 2003. Str. 14-29.

McIlwaine, John. IFLA-in kratki priručnik za pripravnost i planiranje mjera zaštite u slučaju katastrofa: središnji program za zaštitu i konzervaciju / John McIlwaine; pod nadzorom Marie-Thérèse Varlamoff, predsjednice IFLA-PAC-a; [s engleskog prevela Maja Krtalić; stručna redakcija prijevoda Damir Hasenay]. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2012. Str. 12-14.

Mušnjak, Tatjana. The protection of archival material in war conditions. // Arhivski vjesnik 37(1994), str. 80. URL: <https://hrcak.srce.hr/65650> (2018- 03-13)

Plan mjera za slučaj opasnosti u knjižnici Tehničke škole za strojarstvo i mehatroniku, Split: sastavni dio plana evakuacije i spašavanja za Tehničku školu za strojarstvo i mehatroniku, Split, 11. travnja 2017, str. 2. URL: http://ss-tehnicka-st.skole.hr/upload/ss-tehnicka-st/multistatic/179/Plan_mjera_za_slucuj_opasnosti_skolske_knjizniceTSSM.pdf (2018-07-20)

Polimac, Sonja. Zaštita bibliotečke građe. // BOSNIACA Journal of National and University Library of Bosnia and Herzegovina, 20(2015), str. 20. URL: <http://bosniaca.nub.ba/index.php/bosniaca/article/view/3/3> (2018-03-14)

Pravilnik o zaštiti knjižnične građe. // Narodne novine. 52(2005). URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2005_04_52_1001.html (2018-07-17)

Zakon o knjižnicama. // Narodne novine. 105(1997), 5(1998), 104(2000), 69(2009). URL: <https://www.zakon.hr/z/745/Zakon-o-knji%C5%BEnicama> (2018-07-17)